

United States Holocaust Memorial Museum.

Rozhovor s Ludmilou Blahušovou

RG-50.675.0037

Dobrý den.

Dobrý den.

Můžete se mi prosím představit? Vaše jméno a příjmení?

Jmenuji se Ludmila Blahoušová, narodila jsem se v Sušici.

A v kterém roce?

Dvacátýho čtvrtýho jedenáctý tisíc devět set dvacet osm.

My jsme byli u vás před několika měsíci...

Ano.

... a vyprávěla jste nám o vašich zážitcích z Druhé světové války, vyprávěla jste o vaší rodině a o osudech místních židů.

Ano.

My jsme zde zpět, abychom tyto rozhovory zaznamenali...

Ano.

... mám s sebou i poznámky, které jsme vypracovali na základě toho prvního setkání, čili se k nim asi budu obracet během toho rozhovoru.

Ano.

Mohu se vás tedy zeptat na řadu otázek, které se dotýkají...

Ano, ptejte se.

...toho období. Kde jste se narodila vlastně?

Kde? Tady v Sušici na Dolejším předměstí, kde jsme bydleli... naši tam koupili chalupu. A já jsem byla první, a pak jsem měla... ještě bratra a sestru mám. Sestra už nežije a bratr jo. Chodila jsem tady do školy v Sušici, do obecný... a potom do měšťanky, jak jsme říkali vždycky...

Jak dlouho jste bydleli na tom Předměstí?

Tam jsme bydleli do roku... do roku tisíc devět set třicet sedm.

Čili do vašich nějakých devíti let.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No. To jsem chodila asi do čtvrtý třídy... myslím... no.

Co dělal váš tatínek?

Tatínek měl... byl mistr bednářský... a ona ta bednařina už nešla, protože přišel kov, všechno se dělalo... začalo dělat z kovu, tak tady zemřel kostelník, tak si podal žádost na národní... na radnici a na místo kostelníka. Tak v roce... toho třicátého sedmého nastoupil o svatodušních svátcích. A protože to bylo daleko, to bylo tam, jak je... jak je silnice na Hrádek, to je přes kus města, tak sháněli nějakou chalupu poblíž, aby to měl vedle, tak byla potom na prodej tahle, tak koupili naši tuhle. A potom... potom... já nevím už v kterým roce koupili naši tu prádelnu od nějakýho pana Lagera, tomu umřela manželka, ta paní to taky provozovala... tak maminka si otevřela tady tu prádelnu.

V kterém roce přibližně si koupili tu prádelnu?

Tu prádelnu... jako... já nevím. On se pak stěhoval ten pán do Prahy, se synem... v kterým roce to mohlo bejt... už byla myslím válka nebo začala válka... Jestli ve... já nevím...

Bydleli v Sušici před válkou nějakí židé?

Ano, bydleli. Tady bylo dost židovských rodin, obchodníků hlavně.

Vy jste chodila do školy s nějakými židovskými dětmi?

Ne, nechodila, ale znala jsem... jednu Zuzanku, ta byla stará asi jako my, ta se jmenovala Saxová. Ta byla tam z dolejšku.

Jak jste se s ní seznámila, jak jste se kamarádily?

Jen tak, jen tak jsme se viděli. Oni se s náma moc nekamarádili, oni měli to svoje společenství nejvíc a měli svoje kamarádky. Ono tu ani moc takových starších děvčat nebylo, židovskýho původu. Spíše ještě měli menší... v kočárku.

Vy jste zmínila, že zde byla celá řada židů, kteří měli obchody.

Ano.

Vzpomenete si na jména obchodníků, případně jaké obchody měli, jakého typu?

No, měli obchody s látkama, to byli Guttmannů, ti měli největší obchod. Pak tu byli... vedle byli Kafků, a pak na druhé straně... to jsem... tam prodávali hotový šaty, to se jmenovalo „Moderna“. A ti se jmenovali Fišerů... myslím, že se jmenovali... Fišerů. No a pak byla... Dole byli... tam jak jsme bydleli dřív, tak tam bydleli Saxů a Sondersteinů, to byla jedna rodina. Měli dcery, ty se jmenovaly ty Saxů. A tady ve Voršovské ulici taky byli, tam byli... já nevím, jak se jmenovali... to bude vědět děda, ten to víc znal. Ten byl tady z toho... rodák tady z toho obvodu, tak to víc znal tady. Tady byly... v té Voršovské ulici tady, to byly slečny židovky, ty byly... těm se říkalo... můžu to říct... mořský panny. Prodávaly taky textil, hlavně jak se začlo šít takový to spodní prádlo, tak to prodávaly.

Proč se jim říkalo mořské panny?

Prosím?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Proč se jim říkalo mořské panny?

Ony se tak pěkně oblíkaly, no. Nosily krajky, krajkový šaty a... holt se jim tak začalo říkat... no.

Jaké byly vztahy mezi tou židovskou komunitou a nežidovským obyvatelstvem Sušice?

Já si myslím, že tady byly dobré vztahy, jako sušickéjch občanů jo. Spíš takový ti výrostci... ti... ti je jako chtěli pronásledovat, zvláště když to byli jako henleinovci.

Vy jste se setkala s nějakými projevy protizidovských nálad ještě před německou okupací Československa?

No pamatuju si to... že jim tenkrát počmárali výkladní skříň bílou barvou, vápnem... a všelijaký takhle... bylo to tam asi den, než to smyli.. tam u těch Guttmannů to bylo, to si pamatuju. Právě to říkali, že se to stalo, tak každý byl zvědavěj, co se dělo... Ale takhle, aby jim to rozbili, to ne... jenom takhle jako provokovali.

A kdo to udělal?

No byli to ti... ti mladíci... no...

Češi nebo Němci nebo...?

Byli to jako... byli jako Češi a... drželi s nima.

A to bylo ještě před okupací Československa? Nebo už v období protektorátu?

Já vám nevím přesně, kdy to bylo. Kterej rok to bylo, to vám nemůžu říct.

Říkala jste...

Na začátku... no...

Vy jste zmínila, že nějaké nápisy... nebo že byl tímto způsobem popsán ten obchod u Guttmanů. Vzpomenete si ještě, jestli byly tímto způsobem popsány i jiné obchody? Nebo domy?

Tam u těch Zuntersteinů to taky bylo, ale u těch bylo „Jude,“ na náměstí bylo napsáno „Jude“. No oni měli učedníky, tak oni to pak... jestli to tam bylo den nebo... moc dlouho to tam nebylo, oni to hned myli.

A co bylo u těch Guttmannů?

To byl obchod...

A co tam bylo nama... co tam bylo... u těch tam byl nápis „Jude“ a u těch Guttmannů bylo... tam byl taky nějaký nápis nebo...?

U těch Guttmannů bylo to „Jude,“ jinde, to nevím. Ale myslím, že to bylo taky ve Voršovské, že říkali, že to taky bylo. Tam byl jeden ten obchod, ten nevím, jak se jmenujou, ti měli koloniál. Víím, že se tam vždycky pražila káva, že to tam vonělo. A tady jak je dneska Masarykova ulice, tak tam byli Kohnů... ne, Kohnů ne... jak oni se jmenovali, teď jsem to zapoměla. Nevzpomenou si.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

A vaši rodiče přicházeli... nebo měli třeba nějaké kamarády v té židovské komunitě nebo mezi židy ve městě?

Maminka když byla svobodná, tak sloužila u těch Guttmannů. Ona pocházela z Kolince a přišla sem jako do služby, k těm Guttmannům, no. A od těch Guttmannů se vdala, no.

Vzpomenete si třeba, jak na ně ona vzpomínala nebo co... vzpomenete si třeba na nějakou epizodu, kterou vám ona vyprávěla z toho pobytu u nich?

No my jsme tam taky někdy chodívali... nejmíc na dvůr... když prali, tak to prali na dvoře, tam byla prádelna, tak jsme tam chodili za maminkou. A potom, když se vdala... jo, když potřebovali, tak jenom posluhovala. Na pár hodin, když dostali hosti, tak... Oni tam měli kuchařku, tu tam měli nastálo... a měli i dvě pomocnice k tej kuchařce, když měli hodně hostů. Měli ty... dřív se jmenovali Fantlů. A on jim... to byl strýček jejich, ten jim to předal, tak se pak jmenovali Guttmannů. To byl synovec toho pana Guttmanna. A ti měli dceru Rézinku a dva syny.

Ti Guttmannovi?

Ti Guttmannovic. Rudolfa... Rudolfa a... nevím, jak se jmenoval ten jeden... ten druhej... Člověk už si to tak nepamatuje.

Můžete nám popsat, jakým způsobem se proměnil život židů ve městě po příchodu Němců, po okupaci Československa?

No jo... Hitler po nich šel, ten to nemilosrdně vzal do těch koncentráků.

Ještě předtím, než byli židé deportováni do těch koncentračních táborů, jaký byl jejich život v Sušici?

No já myslím, že se jim tu dařilo dobře, tady bejvaly ty trhy, sem jezdili z Německa... teda tady, jak jsme říkali, že už jsou to Němce, tak sem jezdili nakupovat na zimu. Když napadl sníh a nemohli potom nikam ti lidi, tak vždycky... to tady byly velký trhy. A i takhle sem jezdili s dřevem, vždycky toho brali jako dost.

Říkala jste, že většina těch židů byli obchodníci ve městě. Oni mohli si udržet ty obchody až do období těch deportací nebo... jak to bylo s těmi obchody?

Já myslím... dokud tady byli, tak holt prodávali, a potom... jestli... Myslím, že vždycky dostali nějakýho správce toho obchodu.

A správce...

A tady na náměstí taky byl velkej obchod železářskej a to byl nějaký pan Laš.

A ti správci, to byl kdo? Kdo tam byl místo nich dosazován, do...

To byli asi taky, že se hlásili k Němcům.

Jako byli to Češi nebo?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Mluvili česky a... holt byli pověřeni... protože potom všichni odešli zase, když bylo po válce, tak všichni ti zase většinou odešli, ti správci. Buď to dostali Češi, nebo ti, co jim to patřilo. Guttmanovic to taky dostali zpátky. To byla mladá paní Guttmanová, ta tam taky potom prodávala. Když bylo po válce.

Jo. Mě by ještě zajímal ten popis... nějak té situace židů za války. Vzpomenete si, jakým způsobem se proměnil jejich život ve městě po okupaci?

No tak když jsme měli tu prádelnu, tak jsme dostali takovej certifikát, ten jsme museli přidělat na dveře, že tam... že sem můžou jenom kvečeru. Chodit...

Co bylo konkrétně na tom papíru nebo na té ceduli?

Škoda, že to nemáme. No... to by bylo záhodný.

A co tam bylo napsáno?

No že můžou jenom... teď nevím, jestli v pět... od pěti do šesti večer sem chodit s prádlem.

Kdo?

Ti židi. My jsme jim taky prali. No.

Víme, že po okupaci nebo v průběhu války se židů dotkla celá řada různých nařízení, které omezovaly jejich život na veřejnosti, omezovali právě jejich obchodní činnost...

To jo...

...případně, že museli nosit určitá označení na sobě. Je to něco, čeho jste byla svědkem v Sušici?

No ano. Nosili hvězdu, tam bylo taky „Jude,“ byla to rudá hvězda a černý nápis na ní.

Jakou že měla barvu ta hvězda?

Já nevím, jestli měla žlutou nebo hnědou...

Hmm...

...teď vám nevím. A bylo to barevný a černý... Myslím, že byla žlutá nebo hnědá, to vám nevím.

Třeba ta vaše kamarádka Zuzana, ta rovněž musela nosit tuto hvězdu?

To nebyla kamarádka, to jenom jako jsme se viděli na ulici, ale k nim jsem nechodila. No. Oni si to asi ani nepřáli, s náma jako kamarádit. No.

Vzpomenete si ještě na nějaká další nařízení, která se dotkla židů? Kromě toho, že mohli si k vám chodit práť prádlo pouze v určitou hodinu, že museli nosit to označení...? Na sobě tu hvězdu...?

No...

Vzpomenete si ještě na nějaká další?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Další... já vám nevím. Takhle pohybovat se mohli po městě. To se pohybovali, no. Tady na Voršovskéj taky byl jeden dům, tam taky bydleli. Ale to nebyl obchod, to byl jenom... bydleli tam. Jenom dům.

A tam bydlel kdo, jak se jmenovala ta rodina nebo ti lidé?

Tam potom bydleli, když jako už byli... už byli vyřazený, že budou pryč, tak potom tam taky bydlely samostatný ženský. Ty sem taky chodily s prádlem, z toho domu.

Takže říkáte, že v určitý moment museli se židé přesunout do toho domu, který zmiňujete? Je to tak?

Já nevím, kdy sem přišli. Ale byly to asi nějaký venkovský... nebo dokonce i z Polska. Protože když přinesly tu ceduli, co si chtějí, co si dají vyprat, tak tam to bylo takovým divným písmem. Jako ručníky a... tak divně napsaný, jako polsky. Tak jestli už to nebyly sem nějaký deportovaný, do většího sběru... já nevím.

Minule když jsme byli u vás, tak jste zmínila, že si k vám lidé posílali prádlo až z Prahy.

To bylo do těch Lagerů, ti měli takový zákazníky, že sem posílali v kufru prádlo, jmenovali se Příhodovic. No, bylo jich víc, ale naši už to potom nebrali z tý Prahy. protože to bylo pro nás obtížný. Nosit to na dráhu a... oni když neměli ti Lagerů zákazníky, tak... tak holt to dělali takhle. Tak ti Příhodů to sem posílali, a když poslali poslední prádlo, tak psali, abychom ho zpátky neposílali, že si pro něj přijedou. A už si nepřijeli. Tak jsme asi... naši říkali, že to asi taky byli židi a že taky asi přišli do toho koncentráku. Ten kufr prádla tady u nás zůstal. No. Ono toho moc nebylo, protože cíchy... to je plnej kufr cích hned... Tak jestli to byly tři ležení nebo čtyři ležení... víc to nebylo, no.

Můžete mi ještě jednou zkusit vysvětlit, vlastně jakým... kdo bydlel tady nedaleko vás v tom domě? Vy jste říkala, že sem možná přišli židé rovněž z jiných vesnic do... do města? V určitý moment?

Že je sem asi přeložili, aby tady bydleli.

Kolik jich tady tak bydlelo?

No asi tři nebo čtyři ty babičky. To byly starší ženský.

Vy jste říkala, že v určitý okamžik museli židé z města odsud odejít. Vy si pamatujete ten okamžik, kdy židé odcházeli ze Sušic?

No tady taky byli v tej židovskej budově. Tady potom taky byly nashromážděný, jako víc lidí..., Napřed tu bydleli nějaký Polákovic, to byla pan... jak se mu říkalo... pan... teď si nevzpomenu... rabín. A pak tam byl nějaký pan, to nevím, jak se jmenuje, to jsem zapomněla... a to byl učitel. A tam potom ke konci chodily ty děti jako do školy. Tady to tý budovy.

Do jaké budovy?

Tady jak je při tom starým židovským hřbitově.

Aha.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

To byla... jak se říkalo židovna. Židovská syn... synagoga ne, ale ta... jako my máme děkanství tak oni měli... jak se tomu říká...?

Rabín tam bydlel?

Rabín tam bydlel dole a nahoře ten pan učitel. A ti měli jednoho chlapce. A ti dole už byly starý, ti neměli žádný děti, neměli spolu.

Jak se jmenoval ten chlapec, vzpomenete si?

To vám nevím. Myslím že mu říkali Jaroušek, ale nevím.

Vy jste říkala, že ke konci chodily děti tam do školy. Předtím chodily ty židovské děti někam jinam do školy?

Ty asi chodily k nám, s námi. Ale já si žádnou nepamatuju. Ta Zuzanka asi byla mladší, co já si pamatuju. Pak chodili do gymnázia, už byly zase starší. Do gymnázia chodily. Tady těch z Moderny, ti měli jednu dceru, ta študovala. Ta chodila do gymnázia. No a Guttmannovic se taky někde školili. A ten jeden Guttmannovic se jmenoval Otta. Jeden Otta a jeden Ruda. Syn, ti už byli velký. Jeden byl svobodnej a jeden byl ženatej. Ten Ruda byl ženatej, ten měl paní.

A pokud jsem to správně pochopil, tak i v té budově, v tom takzvaném rabinátu...

Rabínát se to jmenovalo.

... tam se v určitý okamžik přistěhovalo nějak víc židů za války?

Potom je tam taky... taky je tam přestěhovali odněkud.

A víte, kolik lidí to mohlo být přibližně?

Já nevím, já nevím. Viděli jsme, že vycházejí a zase vcházejí, že tam bydlí... to jsme viděli, jo... Pak jsme viděli taky, jak šli, protože ulice tu byla tenkrát ouzká a chodník taky nebyl tak širokej jakko je dneska... dneska je to... to škole vzali... vzali pozemek a rozšířila se ulice a tak... a auta tu jezdí, dřív tu jezdily jenom povozy, bylo to ouzký... to jsme viděli, jak šli, v prostředku ulice šli a měli takový jako balíčky nebo jestli to byly nějaký kufříčky, já nevím. A šli jako v prostředku ulice, tak jsme to tam z tý žehlírny tam viděli z oken, tak jsme říkali, to budou asi... že už jdou na odsun.

Poznávala jste mezi těmi lidmi někoho?

Ne, neznala jsem nikoho. Byli to neznámí lidi.

Kolik lidí jste viděla takto procházet?

No asi tři ty... ty pozice.

Doprovázel je někdo, třeba nějaká ostraha?

Někdo je doprovázel, bylo vidět, že někdo s nima šel, jako při nich... ale byli to jen tak dva, tři lidi...

Jenom jestli je doprová...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Nebyly žádný transporty, to nebyly... velký.

Myslím, jestli je doprovázel někdo ozbrojený nebo nějaká ostraha?

Ne, ozbrojený nebyli, ne.

Ale měli tam nějaký dozor. Nebo ne?

Měli... šel s nima myslím takovej pán starší a měl takový lejstro v ruce. Tak jsme říkali, že to už asi jdou židi.

Vy jste věděli, že mají... že se chystá nějaký jejich odsun?

Jsme věděli... no... že se to tady shromažďuje, to jsme věděli.

Někdo z těch židů, kteří si chodili k vám prát nebo se znali s vašimi rodiči... nějakým způsobem se jim nebo vám svěřili... o jejich osudu, že třeba někam musí odejít?

Ne, ne. Ale že půjdou pryč, to věděli. To věděli.

Víme, že často si židé před deportací schovávali určité věci u sousedů, přátel, případně i věnovali řadu věcí... Bylo to tak i v případě vaší rodiny?

Ne. U nás ne, protože my jsme na to neměli místo. I kdyby byli si k nám chtěli něco schovat, tak my jsme neměli místo, my jsme tu měli tu prádelnu, to bylo... A pak... nás bylo sedm, my jsme měli babičku a tetu. Maminka, tatínek, my tři děti a... nás bylo plno.

...

Takže po krátké pauze se vracíme zpět k vašim vzpomínkám na období druhé světové války. Vzpomenete si, jestli byli židé v období protektorátu nuceni k nějakým veřejným pracem například v Sušici?

Já si pamatuju, když napadlo hodně sněhu jeden rok, tak všichni chodili s těma lopatama a uklízeli sníh. Všichni.. no ale takhle si nepamatuju.

Všichni... jako myslíte všichni židé sušičtí nebo všichni obyvatelé?

Obyvatelé, obyvatelé, i židi byli mezi nima. Jináč si nepamatuju.

Zmínila jste ty mladíky, kteří popsali ty židovské obchody nápisy. Dopouštěli se ještě nějakých dalších činů proti... proti židům?

No potom přišla válka, tak to bylo na začátku války všechno. A oni museli... když se hlásili k Němcům tak museli na vojnu. Pak jsme je tu viděli ve vojenským, s uniformou, jo...

Víte, jak se jmenovali?

Já nevím, jak se jmenovali. Jeden bydlel tady s maminkou, a ta s ním taky nic nesvedla. Tu jenom trápil... a pak ještě se k němu nějaký přidali, jako to vždycky bývá. Oni je... policajti je chtěli... ale taky asi nemohli zasáhnout, aby to nedělali.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Že už i policie se bála s nějakého důvodu zasáhnout proti tomu.

No městský policajti, ti taky chtěli na to dohlížet, ale asi tak nemohli.

Slyšeli jsme od řady lidí, že mezi lidmi vlastně kolovaly různé představy o židech, například různé fámy o tom, jakým způsobem... o různých jejich rituálech a tak dále... Je to něco, na co vy sama vzpomínáte? Slyšela jste nějaké takovéto věci?

Jo, to říkali, že když... jsou velikonoce, tak k tomu potřebujou nějakou krev. Ale naši tomu nikdy nevěřili, babička moje tomu už taky nevěřila. Oni bydleli tady ve Vodní ulici, babička s tatínkem... a tam to bylo jako mezi židovskejma domama. A oni potom vyhořeli, to bednářství, no. No takže oni se s nima stýkali víc než my už jako děti. To pokolení před náma. To bylo všechno jeden chumel. Tady...

Kdo tedy šířil takovéto informace o židech? Kde jste mohla slyšet takové zprávy?

No to se tak říkalo, když se někde besedovalo, jako třeba při draní... nebo tak... tak se to říkalo. Ale naši vždycky říkali, tomu nevěřte, to není pravda, to nemůžou.

Co se ještě dalšího říkalo o židech?

Já nevím... já nevím už.

Vyprávěla jste o těch mladících, kteří se vlastně dali k Němcům a i tady narukovali do armády. Byli zde ještě nějakí další... dalo by se říct kolaboranti, v Sušici?

No kolaboranti tu taky byli, ale to jsem byla ještě malá holka. Že jsem se tomu tak nevěřila.

Říkala jste, že jste byla svědkem toho, kdy odcházeli židé k deportaci. Víte... věděla jste, kam směřují, když procházeli...?

Ne, jenom...

...tou vaši ulicí?

...že šli kolem oken jsme viděli. Nevíme, kam šli.

Byli židé deportováni ze Sušice v jednom dni nebo... poté, co jste viděla je odcházet, zůstal tady ještě někdo z té židovské komunity?

Šli... po částech jako šli. Nešli asi najednou. Ale odkud odjížděli, taky vám nevím.

Zůstal tady někdo z těch židů, poté co deportace skončily... přes válku?

No to já nevím, ono jich tu bylo dost. Oni tam potom do Terezína brali i... i ty míše... i ty smíšený rodiny. Tady byli nějaký Valnerů, ta chodila s náma Valnerů nomálně do třídy, do „B“ chodila, já jsem chodila do „A“, ona chodila do „B“... A ty tam taky vzali, měli... maminku měli židovku a ty děvčata tři tam taky vzali. Ty se jmenovali Valnerů, ty se vrátily. A ještě s sebou přivedly chlapce jednoho z toho Terezína, on neměl nikoho, tak ho vzali sem do Sušice, k nim... a potom... potom asi někam ho... se umístil ten chlapec. On byl asi starej jako ta Máňa. Tak vím, že když tu byli Američani... po válce... a měli taneční zábavu, tak jsme tam byly taky s holkama a ty Valnerů tam taky byly... a ten chlapec taky tam byl. Tak to si pamatuju.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Vy jste říkala, že jedna z těch dívek chodila s vámi do školy. Ona mohla chodit celou dobu s vámi do školy nebo musela v určitém období odejít?

To už jsme potom byli vyšší. To bylo holt v tom jednačtyřicátém roce. Teď jsem si vzpomněla. My jsme vycházeli v jednačtyřicátém, v létě, byly tenkrát uhelný prázdniny tu zimu... tak jsme chodili až do poloviny července, ještě jsme to čtrnáct dní nahrazovali. A ona potom... no, tak to bylo. A ona potom holt chodila... holt vyšla a šli, tak to bylo v tom jednačtyřicátém roce.

A co ten manžel paní Valnerové, on rovněž musel někam odejít?

Ne, ten tady byl, ten nemusel.

A oni se rozvedli za války nebo...?

Ne, nerozvedli se, nerozvedli. Jenom on že byl u křesťanský víry a ona holt byla... u židovský víry. A ty holky musely s ní.

Vrátil se ještě někdo jiný z té židovské komunity?

Potom ještě paní Ehrmanová, nějaké paní Ehrmanová, ta se potom vdala a jmenovala se Podsedníková. On pan Podsedník byl malíř. On maloval obrazy i pokoje, uměl všechno. Tak toho si vzala... už byli starší, oni předtím jen tak spolu bydleli, oddaný nebyli, ale potom se vzali. Když se vrátila.

Z jaké rodiny pocházela ta paní Ehrmanová, víte, znala jste...?

Ta se právě znala s naším tatínkem jako... jako z mládí. Tady bydleli takej v tej Vodní ulici. Ta k nám chodívala. I potom. Předtím i potom. Vždycky chodila, a říkala našemu tatínkovi „Jeníčku“.

Chodívala k vám i za války?

Za války... no... když něco potřebovala vyprat, tak asi jo. To já už nevím. Ale jináč si prala doma. Jenom tak něco, na co holt si netroufla, třeba nějakou deku nebo nějakou ubrus...

Dobře, já bych dal teď chvíličku pauzu.

Ano.

Takže po krátké pauze se opět vrátíme k vašim vzpomínkám na období Druhé světové války.

Ano.

Mě by ještě zajímalo, vy jste zmínila ty mladíky, kteří se dali k Němcům a potom i narukovali do německé armády... Co se s nimi vlastně stalo, oni se vrátili zpět?

Nevrátili se, nevrátili.

Oni padli nebo šli do Německa?

Žili v Německu, no. Ten jeden, co uměl jako malovat, natírat, tak ten sem už vůbec nepřišel. Ta matka už ho vůbec neviděla, a přišla sem jednou jeho manželka na návštěvu k ní. To vím.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Myslíte, že se báli vrátit zpět?

Asi se báli, no. V Německu žijou. Ale myslím, že už nežije, že už je taky po smrti. Ta paní už taky umřela, ta byla už stará.

Vy jste říkala, že zde byli kolaboranti, stejně jako všude jinde. Vzpomenete si na nějaké příklady kolaborace Čechů s Němci?

Já vám nevím. Nevzpomínám si vám.

Vzpomenete si po válce třeba na nějakou odplatu vůči těmto kolaborantům?

To jo.

Co se dělo ve městě?

Taky... taky byli potom takoví, já nevím, jak se jmenovali... měli tadyhle červený, byla to nějaká organizace, nevím, jak se jmenovala, taky byli mladí... A vodili je, ty... tady byla taky jedna... na Voršovské silnici jedna paní, ta taky s nima táhla... A byla Češka, rozená byla v Sušici... A táhla s nima, Němce, tak potom ten... ho... tu taky vedli, jeden, to je fotografie tady. Viděla jsem někde, jak ho vedli a bylo to ošklivý... ty konce.

A co... co...?

To jsme se báli.

Co se stalo s těmi kolaboranty nebo kam je vedli? Co se s nimi stalo?

Byli zavřeni v Klatovech.

A docházelo taky k nějakým násilnostem vůči nim?

Tady... tady ve škole, v tejhle obecně, tak tam byli... já nevím, jestli to byli vojáci... nebo důstojníci... tak tady je měli zavřený. A byli nad nima ti mladíci s tou červenou páskou.

A tam byli zavřeni jako vojáci nebo civilisté? Kdo tam byl zavřený?

Byli to myslím ordneři německý. Nebo jestli to byli civilisti, já nevím. Byli v civilu, už nebyli ve vojenským.

A vy jste byla svědkem nějakých násilností tady po válce?

No byla jsem svědkem... jak byli tady zavřený ve druhým patře, tak jeden vyskočil z okna. Tak jestli jim tam něco dělali nebo... nebo chtěli utéct... no...

A ten se zabil, nebo přežil, ten co vyskočil?

Nevím, co se s ním stalo. Nevím vám. Zavěsil... on nespádl... jeden spadl... ten vyskočil támhle, jak je ta... takový schodiště tady... Jako vystrčený schodiště, tak jeden vyskočil z toho schodiště, ten ležel na zemi a nevím, co se s ním stalo. A ten druhý, jak říkám z druhého patra, tak ten tam zůstal zavěšený a držel se okna, takhle jako půlky okna se držel a nespádl dolů. Toho vytáhli zpátky. To byly ty násilnosti, co jsme viděli. Že chtěli utéct.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Minule jste zmínila učitele němčiny pana Steidla, pokud se nemýlím.

No, ten nás měl na němčinu.

Jak ten se choval za války?

Já vám nevím, kam přišel, co se s ním stalo. Jestli byl taky zavřenej v těch Klatovech nebo... ten tady byl doposledka.

A jak ten se projevoval za války?

No ten byl echt německej.

V čem se to projevovalo, to jeho němectví?

No... zpívali jsme německy... jako to ve škole bývá. Noviny německý, už ani nevím, jak se jmenovaly... pro mládež to byly, že jsme je museli jako odebírat... Vždycky dvě holky měly jedny noviny spolu a to se probíralo ve škole, a když byly Vánoce, tak se zpívaly německý kole... jako písničky vánoční... a...

Když jste třeba probírali noviny, vzpomenete si, jestli jste třeba taky probírali židy?

Ne, židy ne, ne.

Říkala jste, že vaši rodiče získali prádelnu od té rodiny... Lagerů? Lagerovi se jmenovali?

Lagerů.

Kdy oni získali tuto prádelnu?

Já nevím, v kterým roce to bylo. Oni se tady odsud stěhovali do Prahy, ten pán byl starej, měl syna, ten syn byl zaměstnaněj v Puppě, a potom, potom se odstěhovali do tý Prahy. No... tak to tady zrušili... a kterej rok to bylo já nevím. Bylo to za války, ale terej rok nevím, to bych musela někde hledat, já nevím, jestli bych to našla.

Říkala jste, že jste byla svědkem odchodu vlastně části sušických židů, kteří bydleli zde nedaleko, tak jste byla svědkem toho, jak prochází kolem...

Kolem oken.

Můžete mi vlastně popsat, co jste konkrétně viděla?

No viděla jsem, jak šli jako skupinka, s nima šel jeden pán jako nalevo. Židi šli napravo, to byli asi dva nebo tři. No a těch skupinek bylo asi tři. No. Šli kolem oken, tak jsme říkali, to asi budou židi, že už asi jdou... A šli směrem jako k mostu. Víc nevíme. Za nima jsme nekoukali.

Jak jste věděla, že jsou to židé?

No oni vyšli tady odsud z tý židovský chalupy. Z tý židovny.

Byli nějak označeni, měli nějaké označení?

No asi jo, asi měli to „Jude“ tady.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Říkáte, že to byly přibližně tři skupinky?

No tak asi tři... tři partičky to byly.

Po kolika lidech zhruba... kolik lidí to mohlo celkem být?

Asi dva nebo tři vřdycky šli.

Co se vlastně stalo s majetkem židů, poté co byli deportováni z města?

V tom byli asi ti... jak jim dělali komisaře nebo jak se jmenovali... Steinerů jak měli uhlí, tak tam byli nějaký Bruckdorferů... vedoucí... no a tady na náměstí byl obchod s kůžema, tam byl taky nějaký pán, jo.

Komu patří ten obchod s kůžema před válkou?

To já vám nevím, to bude vědět děda, manžel... on tam chodil pro kůže jejich tatínkovi. Ten byl švec... jeho otec dědeček byl švec... a on mu taky chodil kupovat různé věci. Protože už byl taky e školy venku, ne... tak už taky lecos musel zastat. Tak on tam chodil.

Vzpomenete si ještě na nějaký další příklad těch obchodů, kdy ten původní majitel... židovský majitel byl odsunut a kdo to po něm převzal? Ještě si vzpomenete na nějaké další příklady?

Já vám nevím. To jsem věděla všechno a už jsem ty jména zapoměla. Protože oni tady byli určitý roky, do toho pětáctýřicátýho, to tu byli pořád, potom se taky někam ztratili.... A ti jedni, jak jsem nevěděla, se jmenovali Klingerů. Ti židi, ti byli tady v té Masarykově ulici, já jsem si nemohla vzpomenout, Klingerů se jmenovali. Těch byla taky hromada, několik bratrů, ti měli ten obchod koloniál... dneska je tam zase koloniál. Ten obchod velkej, co je tam dole, na Hradecké silnici a tady má ještě... u těch Klingerů, po těch Klingerů, tak tam má ještě filiálku.

Já vám zatím děkuju mockrát.